దీపిక

[illegible]

[illegible] విషయమొదిక, మహిమ్న స్తోత్రములో [illegible] యోగః " అను శ్లోకమునకు వ్యాఖ్య వ్రాయుచు మధుసూదన సరస్వతి [illegible] వివరించినారు. వేద [illegible] మధింపఁగా మధింపఁగా [illegible] తముతో పాటు హాలాహలమువంటి దుష్ట సాహిత్యమును బయలు వెడలవచ్చును. కాని దానిని ఎవ్వరికెవ్వరు [illegible] విమర్శ [illegible] సారమె విద్యలు. దానికి మూలము [illegible] మగు బ్రహ్మానందమును సులువుగా అందింపఁజేయును దాని మధురిమను తెప్పింపఁజేయు సాధనములు కళలు, గాంధర్వ వేదమునకు దేవతారాధన నిర్వికల్ప సమాధి సిద్ధి ఫలమని మధుసూదనసరస్వతి యనెను. [illegible] యీ కళలకు పావనమైన [illegible] అందముగా [illegible] ముగా ఆహ్లాదకరముగా అందింపఁజేయుచు బ్రహ్మ[illegible] దాయియగు యానందమును ఆస్వాదింపఁజేసి తన్మయత్వము గూర్చుటయె పరమ ప్రయోజనము.

వాల్మీకి కాళిదాసులవంటి కవి మహర్షులు తమ కావ్య కళల ద్వారా ఈ విధమైన యానందమును సాధించిరి. "విశ్వశ్రేయః కావ్యం" అన్న వ్యాసాది కవులు ఆ బాటనే నడచిరి. విశ్వశ్రేయము దృష్టిలోనుంచుకొనక కేవల మోహమును దెలుపు కావ్యముల రచనలను గూర్చియె కావ్యాలాపాంశ్చ వర్జయేత్ అను సూక్తి బయలుదేరినది. దేవతారాధనయే జీవిత సర్వస్వముగా నడచిన దేవదాసీలును సత్యజ్ఞానాది ధర్మములను వదలి భోగస్త్రీలై పతనము చెందిరి. వారి చేతులలోఁబడి కళలు పాడయిపోయినవి. కావున సత్యజ్ఞానాది ధర్మములకు విరోధించి ఆనందింపఁజేయుటకు కళలను సాధనములుగాఁ దీసికొన్నచో సర్వము సత్యము శివము సుందరము కాఁగలదు.

విద్యలను కళలను జదివి వానిని తగిన రీతిగా తగిన స్థానములో నివేశింపఁజేసి ధీమంతులు సహృదయులు రసజ్ఞులు లోకమునకు మార్గము చూపవలసి యున్నది. అది బంగారమునకు పరిమళము మార్దవము కూర్చుటవంటిదగును.

అర్థవిజ్ఞాన పరిషత్తు ఈ పనిని సాధింప యత్నము చేయుచున్నది. దీనిని బుద్ధిమంతులు గ్రహించి యుపయోగించుకొని యానందమును బొందుదురు గాక.

ఇట్లు
చర్ల గణపతి శాస్త్రి

అర్థవిజ్ఞాన పరిషత్తు
లలితా ఆర్టు ప్రెస్
టౌన్‌హాల్ రోడ్డు
విశాఖపట్నం-1

మన విద్యలు - మన కళలు

సాక్షాత్తుగాఁ గాని, పరంపరగాఁ గాని సర్వశాస్త్రములు భగవంతునిని దెలుపుచున్నవి గాన వాని ప్రస్థాన మార్గముల భేదము సంగ్రహముగా నిందుఁ జెప్పఁబడుచున్నది.

ఋగ్వేదము, యజుర్వేదము, సామవేదము, అథర్వవేదము అని వేదములు నాలుగు. (వేదములు సంహిత. బ్రాహ్మణము, అరణ్యకము అని నాలుగు విధములు.) శిక్ష, కల్పము, వ్యాకరణము, నిరుక్తము, ఛందము, జ్యోతిషము అని వేదాంగములు ఆరు. పురాణములు, న్యాయము, మీమాంస, ధర్మశాస్త్రములు అని వాని యుపాంగములు, నాలుగు. ఇట్లు విద్యలు పదునాలుగు. ఉపపురాణములు పురాణములందు అంతర్భవించును. వైశేషిక శాస్త్రము న్యాయమందు అంతర్భవించును. వేదాంత శాస్త్రము మీమాంసయందు అంతర్భవించును. మహాభారతము, రామాయణము, సాంఖ్యము, పాతంజల యోగశాస్త్రము, పాశుపతము, వైష్ణవము మొదలగునవి ధర్మశాస్త్రమునందు అంతర్భవించును. వేదములు నాలుగు, వేదాంగములు ఆరు, ఉపాంగములు నాలుగు మొత్తము విద్యలు పదునాలుగు.

ఇట్లు యాజ్ఞవల్క్యునిచేఁ గూడఁ జెప్పఁబడెను.

"పురాణ న్యాయమీమాంసా ధర్మశాస్త్రాంగ మిశ్రితాః
వేదాః స్థానాని విద్యానాం ధర్మస్య చ చతుర్దశ" (యాజ్ఞ 1-3)

(పురాణములు న్యాయము, మీమాంస, ధర్మ శాస్త్రములు, షడంగములు, వేదములు ఇవి విద్యలకును ధర్మమునకును స్థానములు పదునాలుగు).

ఇవే నాలుగు ఉపవేదములతోఁ గూడి పదునెనిమిది విద్యలగును. ఆయుర్వేదము, ధనుర్వేదము, గాంధర్వవేదము, అర్థశాస్త్రము అని యుపవేదములు నాలుగు. ఆస్తికులందఱకు నివే శాస్త్ర ప్రస్థానములు. ఏకదేశులుగా మఱియు నితరములు గూడ వీని యందె యంతర్భవించును.

నాస్తిక ప్రస్థానములు

"నాస్తికులకుఁ గూడ ఆఱు ప్రస్థానములున్నవి. అవి వీని యందు అంతర్భవింపవు గాన వానిని వేఱుగా లెక్కించి చెప్పుట న్యాయము గదా. అవి యెవనః:- 'సర్వము శూన్యము' అను శూన్యవాదముచేత మాధ్యమికుల కొకటి ప్రస్థానము. సర్వ విజ్ఞానములు క్షణికములు' అను క్షణిక విజ్ఞాన మాత్రవాదముచే యోగాచారుల ప్రస్థానము మఱొకటి. ఆయా వస్తు జ్ఞానమునుబట్టి బాహ్యవస్తువులు ప్రత్యక్షమగుచున్నవి. కావున నున్నవి పరిందు నున్నవి గాని క్షణికములు అను ప్రత్యక్ష సలక్షణ క్షణిక బాహ్యార్థ వాదముచే వైభాషికుల ప్రస్థానము ఇంకొకటి. ఇట్లు సౌగతుల ప్రస్థానములు నాలుగు. అట్లే దేహము ఆత్మయు నొకటే అను దేహాత్మ వాదముచేఁ జార్వాకుల ప్రస్థానము ఒకటి. ఇట్లే దేహము కంటె వేఱుగా దేహమంత పరిమాణము గల యాత్మ గలదు. అను వ్యతిరిక్త దేహపరిమాణాత్మ వాదముచే దిగంబరుల ప్రస్థానములు రెండు. ఇట్లు

మొత్తము కలిసి యీలు ప్రస్థానములు గూడ నున్నవి గదా యవి యెందుకుఁ బై విద్యలలోఁ జెప్పఁబడుటలేదు" అన్నచో నిజమే కాని అవి వేద బాహ్యములు. పురుషార్థముల కుపయోగింపవు గాన అవి యుపేక్షింపఁదగినవే. అందు మాత్రము సాక్షాత్తుగాఁ గాని పరంపరగాఁ గాని పురుషార్థముల కుపయోగించునవియై వేదముల కుపకరణములై యుండు ప్రస్థానముల భేదమె చూపఁబడినది. కాన ఇతర ప్రస్థానముల సంగతి చెప్పఁబడలేదను శంకకు అవకాశము లేదు. కావున బాలుర వ్యుత్పత్తికొఱకు సంగ్రహముగా ఈ ప్రస్థానముల స్వరూపము కాని ప్రయోజనము చెప్పఁబడును.

వేదములు

అందు ధర్మమును గూర్చియు, బ్రహ్మమును గూర్చియుఁ దెలిపెడి యపౌరుషేయమగు ప్రమాణవాక్యము వేదము. ఆ వేదము మంత్రముల రూపముగను, బ్రాహ్మణముల రూపముగను నున్నది. అందు మన్త్రములు అనుష్ఠానకారకములైన భూతములను, ద్రవ్యములను దేవతలను ప్రకాశింపఁజేయునవి. అవియు ఋక్కులు, యజుస్సులు, సామములు అని మూడు విధములు. 'అగ్నిమీళే పురోహితం' ఇత్యాది రూపముగఁ బాదములతోఁ గూడిన గాయత్రి మొదలగు ఛందస్సులతోఁ గూడినవి ఋక్కులు. అవియె సమముగ గానముతోఁ గూడి యుండునవి సామములు.

ఆ ఋక్కులకంటె, సామములకంటె విలక్షణముగ నుండునవి యజుస్సులు. "అగ్నిదగ్నీన్ విహర" ఇత్యాది సంబోధన రూప

4

మంత్ర నిగద మంత్రములు గూడ యజుస్సులలో యంతర్భవించును. ఇట్లు మంత్రముల సంగతి నిరూపింపబడినది. "విధులు అర్థవాదములు ఆ రెండింటికంటె విలక్షణమైనవి." అని బ్రాహ్మణములు గూడ మూడు విధములు. అందు విధి యనఁగా శబ్ద భావన యని భాట్టులు, 'గోవును దీసికొని రమ్ము' అనుచో 'రమ్ము' అను శబ్దగతమైన విధ్యర్థబోధక ప్రత్యయార్థమునే శబ్దభావన అందురు. ఆ ప్రత్యయము వినినచో గవానయన ప్రవృత్తి గలుగదు గాన అదే ముఖ్యమని భావము. నియోగము—ఆజ్ఞ.

విధి భాగము

విధి యనఁగా ఇష్టమును సాధించుకొనుట యని తార్కికాదులెల్లరు అందురు.

ఉత్పత్తి విధి, అధికార విధి, ప్రయోగ విధి అని విధి కూడ నాలుగు విధములు. కర్మ స్వరూపమును మాత్రము బోధించు విధి ఉత్పత్తి విధి యనఁబడును. ఉదా:- "ఆగ్నేయోఽష్టాకపాలో భవతి" అష్టకపాలములందుఁ జేయఁబడిన పురోడాశము అగ్నికి సంబంధించినదగుచున్నది" మొ. ఈ విధి ఇట్లు చేయవలయునని చెప్పఁబడి ముఖ్య సాధనమైన యాగాదులకు ఫల సంబంధమును బోధించు విధి అధికార విధి యనఁబడును. ఉదా:- "దర్శపూర్ణమాసాభ్యాం స్వర్గ కామో యజేత" (స్వర్గమును గోరువాఁడు దర్శపూర్ణమాసములను యాగములు చేయవలయును. మొ. యాగాంగములు వడ్లు, పెరుగు మొదలగు వానియొక్క సంబంధమును బోధించు విధి వినియోగ విధి. ఉదా:-

విధి భాగము

«[illegible] సమిధో యజతి» వల్లనే యాగము చే [illegible]. [illegible] యాగములను [illegible] చేయుచున్నారు». మొదలగు [illegible] ప్రధాన [illegible] [illegible] పూర్వోక్తములగు [illegible] [illegible] [illegible] ఎఱుగునది ప్రయోగ విధి. అది [illegible] [illegible] అని [illegible] అని చెప్పబడును. గుణ కర్మ అర్థకర్మ అని కర్మల స్వరూపము గూడ రెండు విధములు. [illegible] ద్రవ్యకర్మలను చేయుచు దాని ఆశ్రయించి విధింపబడునది గుణకర్మ. అదియు «ఉత్పత్తి, ఆప్యము లేక ప్రాప్తి, వికృతి» సంస్కృతి అని నాలుగు విధములు. అందు «వసంతే బ్రాహ్మ ణోఽగ్నీనాదధీత. [illegible]» వసంత ఋతువున బ్రాహ్మ ణుడు అగ్నుల నాధానము చేయవలయును. [illegible] [illegible]. మొదలగు వానియందు ఆధానము చేయుట [illegible] మొదలగు వానికి సంస్కార విశేషములతో గూడిన [illegible] [illegible] ఉత్పత్తి [illegible]. «[illegible] గాం పయసా దోగ్ధి» [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] పాలు పితుకుచున్నాడు. మొదలగు వానియందు [illegible] పితుకుట మొదలగు వానిచే ద్రవ్య [illegible] [illegible] పాలు మొదలగు వానిని పొందుట ప్రాప్తి [illegible]. «[illegible], వ్రీహీనవహంతి [illegible]» ([illegible] [illegible]. వడ్లు దంపుచున్నాడు, నేయి [illegible] [illegible]) మొదలగు వానియందు [illegible]. దంపుట, [illegible] [illegible] మొదలగు వానిచే [illegible] [illegible] [illegible]. «వ్రీహీన్ ప్రోక్షతి, [illegible]». ([illegible] [illegible] చూచుచున్నది) మొదలగు వానియందు [illegible]. చూచుట మొదలగు వానిచే వడ్లు మొదలగు వానిని సంస్కరించుట సంస్కా

రము. ఈ నాలుగును అంగములే. అట్టి క్రతువును జేయుటకు
వానిని ఆశ్రయించి విహితమైన యుక్తకర్మ అంగము ప్రధానము
అని రెండు విధములు. అన్యకర్మకు శేషమైనది అంగము. అన్య
కర్మలకొఱకుఁ గానిది ప్రధానము. అంగము కూడ సంనిపత్యోప
కారము, ఆరాదుపకారకము అని రెండు విధములు. అందు ప్రధాన
స్వరూపమును నిర్వహించునది మొదటిది. ఫలమునకుపకరించునది
రెండవది. ఇట్లు సంపూర్ణాంగములతోఁ గూడిన విధి ప్రకృతి యనఁ
బడును. వికలాంగములతోఁగూడిన విధి వికృతి యనఁబడును. ఈ
రెండిటికంటె విలక్షణమైన విధి దర్విహోమము. ఇట్లు మిగిలినవియు
నూహింపవలయును. ఇట్లు విధి భాగము నిరూపింపఁబడినది.

అర్థవాదము

ప్రాశస్త్యమును గాని, నిందను గాని, తెలుపుచు విధుల
విశేషమును తెలుపు వాక్యము అర్థవాదము. గుణవాదము, అను
వాదము, భూతార్థవాదము అని ఈ యర్థవాదము మూడు
విధములు. ఇతర ప్రమాణ విరుద్ధములగు నర్థములను తెలుపునది
గుణవాదము. ఉదా:- "ఆదిత్యో యూపః (ఆదిత్యుఁడు యూపము)
మొ. ఇతర ప్రమాణములచేఁ బ్రాప్తించిన యర్థమును బోధించు
నది యనువాదము. ఉదా:- "అగ్నిర్హిమస్య భేషజం" (అగ్ని
మంచునకు మందు.) మొ. ఇతర ప్రమాణ విరోధము గాని, ఇతర
ప్రమాణ ప్రాప్తిగాని, లేని యర్థమును బోధించునది భూతార్థవాద
ము. "ఇంద్రో వృత్రాయ వజ్రముదయచ్ఛత్" (ఇంద్రుఁడు వృత్రుని
మీద వజ్రమును ఎత్తెను) మొ. ఇదే ఇట్లు చెప్పఁబడినది.

"విరోధే గుణవాదః స్యాదనువాదోఽవధారితే."

"భూతార్థ వాద స్తద్ధానా దర్థవాదస్త్రిధామతః" అని. (ఇతర ప్రమాణ విరోధమున్నపుడు గుణవాదము, ఇతర ప్రమాణ నిశ్చితము యుండబడినపుడు అనువాదము, ఆ రెండును లేనపుడు భూతార్థవాదము అగును ఇట్లు అర్థవాదము మూడు విధములు) అందు మూడు రకములైన యర్థవాదములు విధి స్తుతిపరము లగుటచే ప్రమాణములైనను దేవతాధికరణ న్యాయమునుబట్టి భూతార్థవాదములు స్వార్థమందు గూడ ప్రమాణము అగును. అబాధితమును అజ్ఞాతమునగు దానిని జ్ఞాపకము చేయునది ప్రమాణము. గుణవాదమును, అనువాదమును అబాధిత విషయము కగుటవలనను. జ్ఞాతవిషయము జ్ఞాపకము చేయుటవలనను వానియందు ప్రామాణ్యము లేదు. స్వార్థమునం దాత్పర్యము లేనప్పుడు భూతార్థమునకు ఔత్పత్తికమగు ప్రామాణ్యము కాదు.

వేదాంత వాక్యము

విధి కంటె, అర్థవాదము కంటె విలక్షణమైనది వేదాంత వాక్యము. ఆ వేదాంతవాక్యము తెలియని వంగతులను తెలియఁ జేయుఁ గదియైనను ఇట్లు అనుష్ఠింపవలయునని తెలుపక పోవుటవలన అది విధి కాదు. స్వతస్సిద్ధముగఁ బురుషార్థము పరమానంద జ్ఞాన రూపము బ్రహ్మమునగు స్వార్థమందు అజ్ఞాతమైనదంతాది షడ్విధ తాత్పర్య లింగములు గలుగుటవలన సర్వవిధములను అంతఃకరణము శుద్ధిచేయుట మూలమున స్వవిశేషత్వమును పొందింపఁ జేయుచున్నదై స్వతస్సిద్ధముగనె ప్రమాణమైనది. ఇతర విధులకు శేషము అనఁగా అంగము గాకపోవుటవలనను అర్థవాదము గాదు. కనుక వేదాంతవాక్యము విధ్యర్థ వాదములకంటె విలక్షణమైనది. అదియు వాక్కుచేఁ దెలియని విషయమును దెలుపు

సూత్రములతోను విధులను వ్యక్తీకరించెదరు. ఒకచోట నది విధి వివరణతో ప్రమాణవాక్యములేకుండే సూత్ర వాదమని వ్యవహరింపబడుచున్నది. వాద దోషము లేదు. ఈ విధముగా ద్వివిధమైన బ్రాహ్మణము నిరూపింపబడినది.

ఇట్లు కర్మకాండ రూపముగను బ్రహ్మకాండ రూపముగను వేదములు ధర్మార్థ కామమోక్షములకు సాధనమైనది. అది మూడు విధములుగా ప్రయోగింపబడుటను బట్టి యజ్ఞ నిర్వహణమునకు ఋక్కులుగను, యజుస్సులుగను, సామములుగను విభజింపబడినది. ఇందు హౌత్ర ప్రయోగము ఋగ్వేదముచేతను, అధ్వర్యవ ప్రయోగము యజుర్వేదముచేతను, ఔద్గాత్ర ప్రయోగము సామవేదముచేతను చేయబడును. (ఋగ్వేద మంత్రములచే కర్మ చేయించువానిని హోతయనియు, యజుర్వేద మంత్రములచేత కర్మ చేయించువానిని అధ్వర్యువనియు, సామవేదమంత్రములచే కర్మ చేయించువానిని ఉద్గాత యనియు అందురు). బ్రాహ్మణయజమాన ప్రయోగములు మాత్రము ఇందే యంతర్భవించును. అథర్వవేదము యజ్ఞములందు ఉపయోగింపదు. అది శాంతిక, పౌష్టికాభిచారాది కర్మలను ప్రతిపాదించుటచే అత్యంతము విలక్షణమైనది. ఇట్లు శాఖ ప్రవచన భేదమును బట్టి ప్రతి వేదమునందు అనేక శాఖలు ఏర్పడి యున్నవి. ఇట్లు కర్మ కాండమునందు వ్యాపారభేదము ననుసరించి వేదశాఖలు అన్నియు బ్రహ్మకాండమందు ఏకరూపముగనే యుండును. ఇట్లు నాలుగు వేదములకు ప్రయోజన భేదమును బట్టి భేదము చెప్పబడినది. ఇంక ఆరణ్యకములలో అరణ్యములందు జరిగెడి కర్మలను వేదాంత విషయములు బోధింపబడినవి. ఉపనిషత్తులు, జ్ఞానబోధకములు, [illegible]

ద్యుపనిషత్తులు నూటయెనిమిది. అందు ఈశ కేన ప్రశ్న ముండక మాండూక్య తైత్తిరీయములు ఐతరేయ ఛాందోగ్యములు బృహదారణ్యకములు నృసింహ తాపనీ శ్వేతాశ్వతరములు అను పండ్రెండు ఉపనిషత్తులకు శంకరాచార్యులు అద్వైతపరముగా భాష్యమును రచించెను. మాండూక్యకారికల వివరణముగా గౌడపాదులు మాండూక్యకారికలను రచించెను. రామానుజులు ఉపనిషత్తులకు విశిష్టాద్వైతపరముగను మధ్వాచార్యులు ద్వైతపరముగా భాష్యములు రచించిరి. ఈ యుపనిషత్తులు మాండూక్య కారికలును నాచే అనువదింపఁబడినవి.

స్వరాది లింగములు

ప్రయోజన భేదమునుబట్టి భేదము చెప్పబడినది. అంత లింగములఁ గూర్చి చెప్పఁబడుచున్నది. అందు ఉదాత్తానుదాత్త స్వరిత హ్రస్వదీర్ఘప్లుతాదులతోఁ గూడిన స్వరముల యొక్కయు, హల్లుల యొక్కయు ఉచ్చారణ విశేష జ్ఞానమె శిక్షకుఁ బ్రయోజనము, అది లేనిచో మంత్రములు అనర్థకములు. అట్లుగూడఁ జెప్పఁబడినది "మంత్రో హీనః స్వరతో వర్ణతోవా మిథ్యాప్రయుక్తో న తదర్థమాహ, స వాగ్వజ్రో యజమానం హినస్తి యథేంద్రశత్రుః స్వరతోఽపరాధాత్. (శిక్ష–౫౨) (స్వరముచేతను వర్ణముచేతను హీనమగు మంత్రము సరిగాఁ బ్రయోగింపఁబడనిచో అది దాని సరియైన యర్థమును జెప్పదు. ఆవాగ్వజ్రము యజమానుని హింసించును. ఎట్లన "ఇంద్రశత్రుర్వర్ధస్వ" అను మంత్రమును ఇంద్రశత్రువు అను మాటయందు స్వరము సరిగా నుచ్చరింపఁబడని స్వరాపరాధమును బట్టి యజమానునికి నాశము గలిగెను. ఇంద్ర

శత్రువు అను మాటలో ఇంద్రుని శమింపఁజేయువాఁడనగును. అనునర్థమున అంతోదాత్తము ప్రయోగింపవలయును. కాని ఋత్విక్కుచే ఆద్యుదాత్తము ప్రయోగింపఁబడెను. అపుడు ఆ స్వరముచే స్వర ప్రమాదముచే యజమానుఁడగు వృత్రుఁడు నశించెను. అందు శిక్ష యనునది సర్వవేద సాధారణమైనది. "అథ శిక్షాం ప్రవక్ష్యామి" ఇంక శిక్షను తెల్పెదను" అని మొదలు పెట్టి అయిదు ఖండములుగా శిక్ష-పాణిని మునిచేఁ బ్రదర్శింపఁబడినది. ప్రతి వేద శాఖకు ప్రాతిశాఖ్య అను పేరుగలవి భిన్నరూపమైనవై ఇతర మునులచే ప్రదర్శింపఁబడినవి. ఇట్లు వైదిక పదముల సాధుత్వ జ్ఞానముచే ఊహాదికము (సందర్భాను సారము మంత్రము లందలి విభక్తులను మార్పుచేసి సమన్వయించుకొనుట). వ్యాకరణమునకు ప్రయోజనము.

వ్యాకరణము

ఆ వ్యాకరణము "వృద్ధిరాదైచ్" అను సూత్రము మొదలు కొని అష్టాధ్యాయములతోఁ గూడినది. అది మహేశ్వరుని యనుగ్రహము వలన భగవంతుఁడగు పాణినిచే రచింపఁబడినది. పాణినీయ సూత్రములకు తదర్థబోధకై కాత్యాయన ముని వార్తికములు రచించెను. ఆ వార్తికములమీఁదఁ గూడ భగవంతుఁడైన పతంజలి మహాభాష్యమును రచించెను. ఇట్లు పాణిని కాత్యాయన పతంజలులచే రచింపఁబడిన వ్యాకరణము వేదాంగము. అది మాహేశ్వరమని చెప్పఁబడుచున్నది. కౌమారము మొదలగు వ్యాకరణములు వేదాంగములు కావు. కాని అవి లౌకిక ప్రయోగములకు మాత్రము తెలుపునని తెలియునది.

నిరుక్తము

అట్లు శిక్షా వ్యాకరణములచే వర్ణోచ్చారణమును పద సాధుత్వమును తెలియఁగా వైదిక మంత్రము లందలి పదములకు అర్థము తెలియుటకు భగవంతుండగు యాస్కుఁడు సమామ్నాయమును రచించెను. ఆ యాస్కునిచే "స వ్యాఖ్యాతవ్యః" (అది వ్యాఖ్యానింపఁ దగినది) అని మొదలుకొని పదమూఁడు అధ్యాయములతోఁ గూడిన నిరుక్తము రచింపఁబడెను. అందును పదములను నామములు, ఆఖ్యాతములు (క్రియలు) నిపాతములు (అవ్యయములు) ఉపసర్గములు (నామ క్రియలకు ముందు ఉపయోగింపఁబడునవి) అని నాలుగు విధములుగ విభజించి నిరూపింపఁబడి వైదిక మంత్ర పదార్థముల యర్థము తెలుపఁ బడినది. అనుష్ఠింపఁదగిన యర్థమును దెలుపుట ద్వారానే మంత్రములు కరణములగుటవలనను, వాక్యార్థ జ్ఞానము పదార్థముల జ్ఞానము నాశ్రయించి యుండుటవలనను, మంత్రములందలి పదార్థము తెలియుటకై నిరుక్తము తప్పక కావలసియున్నది. అట్లు గానిచో అనుష్ఠానము అసంభవ మగును. మఱియు "సృణ్యేవ జర్భరీ తుర్ఫరీతూ" మొదలగు మూహింపశక్యము గాని శబ్దములకు మఱియొక విధముగా అర్థము సంభవింపదు. అట్లే నిఘంటువులును వైదిక ద్రవ్య, దేవతా రూపమైన పదార్థములకుఁ బర్యాయశబ్ద స్వరూపములై నిరుక్తమునందె యంతర్భవించును. అందును నిఘంటువను పేరుతో అయిదు అధ్యాయములతో భగవంతుఁడగు యాస్కుని చేతనె రచింపఁబడినది. అందు వేదములు అర్థ సహితముగా చదువవలయుననియు అర్థము తెలియనివాఁడు వస్తువని తెలియక పదార్థమును మోయు ఎద్దుమొద్దు వంటివాఁడు అని చెప్పఁబడెను.

ఛందస్సు

ఇట్లే ఋక్కులు మంత్రములు పాదములతోఁగూడి ఛందో విశేషములతోఁ గూడిన వగుటవలన అవి తెలియక పోయినచో దోష మగునని వినఁబడుటవలన ఛందో విశేషములను బట్టి అనుష్ఠాన విశేషములను విధింపఁబడుటవలనను ఛందోజ్ఞానము ఆవశ్యకమైనది. ఛందో జ్ఞానము కొఱకు "ధీః శ్రీః స్త్రీ" అని మొదలుకొని ఎనిమిది యధ్యాయములతో ఛందో వివరణము భగవంతుండగు పింగలునిచే రచింపఁబడినది. అందు "అలౌకికం" అది యలౌకికమైనది. అనువంతము వఱకు మూడు అధ్యాయములచే గాయత్రి, అనుష్టుప్పు, బృహతి, పంక్తి, త్రిష్టుప్పు, జగతి అను నేడు ఛందసులు అవాంతర భేదములతో పాటు నిరూపింపఁబడినవి. "అథలౌకికం" (ఇంక లౌకికము చెప్పఁబడును.) అని మొదలుకొని అయిదు అధ్యాయములతో పురాణేతిహాసములందు ఉపయోగించు లౌకిక ఛందస్సులు వ్యాకరణమందు లౌకిక పదములను నిరూపించినట్లు ప్రసంగవశమున నిరూపింపఁబడినవి.

జ్యోతిషము

ఇట్లే వైదిక కర్మాంగములగు (దర్శపూర్ణమాసముల) అమావాస్యాదుల కాలజ్ఞానము కొఱకు భగవంతుఁడగు నాదిత్యునిచేతను గర్గాదులచేతను అనేక విధముగ జ్యోతిషము రచింపఁబడినది.

కల్పము

ఇతర శాఖలయందుఁ జెప్పఁబడిన గుణములను సంగ్రహించుటద్వారా వైదిక కర్మల ననుష్ఠించు క్రమ విశేషము తెలియుట

కాంతు కల్పసూత్రములు రచింపఁబడినవి. అవి మూఁడు విధములుగా ప్రయోగింపఁబడుట వలన మూడు విధములుగ నున్నవి. అందు అశ్వలాయన శాంఖ్యాయనాదులచే రచింపఁబడిన గ్రంథములు హౌత్ర ప్రయోగమును ప్రతిపాదించునవి. బోధాయన ఆపస్తంబ ప్రభృతి గ్రంథములు ఆధ్వర్యవప్రయోగమును ప్రతిపాదించునవి. లాట్యాయన ద్రాహ్యాయణాదిరచిత గ్రంథములు ఔద్గాత్ర ప్రయోగమును ప్రతిపాదించునవి. ఇట్లు షడంగముల ప్రయోజన భేదమును నిరూపింపఁబడినది.

ఉపాంగములు

ఇంక నాలుగు ఉపాంగములఁ గూర్చి చెప్పఁబడుచున్నది. అందు సర్గము, ప్రతిసర్గము, వంశము, మన్వంతరములు, వంశాను చరితము అను వీనిని ప్రతిపాదించు పురాణములు భగవంతుఁడగు బాదరాయణునిచే రచింపఁబడినవి. 1.) బ్రాహ్మము, 2) పాద్మము. 3) వైష్ణవము. 4) శైవము 5). భాగవతము. 6) నారదీయము. 7) మార్కండేయము. 8) ఆగ్నేయము. 9) భవిష్యము. 10) బ్రహ్మవైవర్తము, 11) లైంగము. 12) వారాహము, 13) స్కాందము 14) వామనము, 15) కౌర్మము 16) మాత్స్యము 17) గారుడము, 18) బ్రహ్మాండము అని పురాణములు పదునెనిమిది.

ఇంక ఉప పురాణములును. 1) సనత్కుమారోక్తము, 2) నారసింహము, 3) నాందము, 4) శివధర్మము. 5) దౌర్వాససము. 6) నారదీయము. 7) కాపిలము. 8) ఉశన ఈరితము, 9) బ్రహ్మాండము. 10) వారుణము. 11) కాళీపురాణము, 14)

14

సాంఖ్యము, 15) శిల్పము, 16) సామాన్యశాస్త్రము, 17) స్మృతి శాస్త్రము 18) శాస్త్రనము. అని ఇట్లు అనేక శాస్త్రములును అనేక విధములుగా నున్నవి.

న్యాయము

న్యాయము ఆన్వీక్షికి యనబడును. అది అయిదు అధ్యాయములు గలది. అది గౌతమునిచే రచింపబడినది. ప్రమాణ, ప్రమేయ, సంశయ, ప్రయోజన, దృష్టాంత, సిద్ధాంత, అవయవ, తర్క, నిర్ణయ, వాద, జల్ప, వితండా, హేత్వాభాస, ఛల, జాతి, నిగ్రహస్థానము లను పదునారు పదార్థములను ఉద్దేశలక్షణ పరీక్షలచే తత్త్వమును దెలిసికొనుటయే దానికి ప్రయోజనము.

వైశేషికము

అట్లే పది యధ్యాయములతోఁ గూడిన వైశేషికమను శాస్త్రము కణాదునిచే రచింపబడినది. ద్రవ్య, గుణ, కర్మ, సామాన్య, విశేష, సమవాయ, అభావము లను నేడు పదార్థములను సాధర్మ్య వైధర్మ్యములతో చక్కఁగ దెలిసికొనుట దానికిఁ బ్రయోజనము. ఈ వైశేషిక శాస్త్రము న్యాయమనియుఁ జెప్పఁబడును.

పూర్వ మీమాంస

ఇట్లు మీమాంసయును కర్మ మీమాంస శారీరక మీమాంస యని రెండు విధములు. అందు కర్మ మీమాంస "అథాతో ధర్మ జిజ్ఞాసా" అను సూత్రముతో మొదలై "అన్వాహార్యే చ దర్శనాత్" అను సూత్రముతో పరిసమాప్తమైన పండ్రెండు అధ్యాయములు గలది. జైమిని మహర్షిచే రచింపబడినది. అందు 1. ధర్మ ప్రమాణము

2. కర్మ భేదాభేదములు. 3. శేషశేషిభావము—(అంగాంగిభావము) 4. క్రత్వర్థ పురుషార్థ భేదములచే ప్రయుక్తి విశేషము 5. క్రుత్యర్థ తత్వానుష్ఠాన క్రమ భేదము 6. అధికార విశేషము 7. సామాన్యాతిదేశము 8. విశేషాతిదేశము. 9. ఊహము, 10. బాధము. 11. తంత్రము. 12. ప్రసంగము. అని పన్నెండు అధ్యాయములయొక్క అర్థములు.

అట్లే నాలుగు అధ్యాయముల గల సంకర్షణకాండము గూడ జైమినిచేతనే రచింపబడినది. అది దేవతాకాండ మను పేరుతో ప్రసిద్ధి కెక్కియున్నది ఉపాసనమను పేరుగల కర్మను ప్రతిపాదించుట వల్ల కర్మ మీమాంస యందే యంతర్భవించును.

ఉత్తర మీమాంస — అధ్యాయముల వివరణ

అట్లే శారీరక మీమాంస "అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా" అను సూత్రము మొదలుకొని "అనావృత్తిః శబ్దాత్" అను సూత్రము వరకు నాలుగు అధ్యాయములు గలది. అది జీవ బ్రహ్మైక్య సాక్షాత్కార హేతు ప్రకరణములను విచారణలను ప్రతిపాదించు న్యాయములను ప్రదర్శించునదై భగవంతుడగు బాదరాయణునిచే రచింపబడి యున్నది. అందు సర్వ వేదాంత వాక్యములును ప్రత్యక్షముగా గాని, పరంపరగా గాని ప్రత్యగాత్మకంబు ఆత్మ ముగు అద్వితీయమునగు బ్రహ్మమును తెల్పునని ప్రథమాధ్యాయమునందు సమన్వయము చూపబడినది. అందును ప్రథమ పాదమునందు స్పష్టముగా బ్రహ్మమును గూర్చి చెప్పు వాక్యములు విచారింపబడినవి. రెండవ పాదమందు బ్రహ్మమునుగూర్చి చెప్పు

వాక్యములు విచారింపఁబడినవి. మూఁడవ పాదమున స్పష్టముగా బ్రహ్మమును గూర్చి చెప్పక తటుగా జ్ఞేయమగు బ్రహ్మమును గూర్చి చెప్పు వాక్యములు విచారింపఁబడినవి. ఇట్లు మూఁడు పాదములచేతను వాక్య విచారము సమాప్తి చేయఁబడినది. నాల్గవ పాదమునందు మాత్రము ప్రధానమునకు విషయముగా సందేహింపఁబడిన అవ్యక్తమైన అజా మొదలగు పదములను గూర్చి చింతింపఁబడినది. ఇట్లు వేదాంత వాక్యములు అద్వయ బ్రహ్మము అందు సమన్వయించుట సిద్ధమగుచున్నది. గాని స్మృతులనుబట్టి తర్కాదులనుబట్టి యూహింపఁబడిన తర్కములచే విరోధము లేదని ద్వితీయాధ్యాయమునఁ జూపఁబడినది. అందు మొదటి పాదమందు సాంఖ్య, యోగ, కణాదస్మృతులతోడను సాంఖ్యాదులచేఁ గల్గిన తర్కములతోడను వేదాంత వాక్య సమన్వయమునకు సంభవించిన విరోధము పరిహరింపఁబడినది. రెండవ పాదమున సాంఖ్యాదుల మతము లోకయుక్తమైనదని ప్రతిపాదింపఁబడినది. శాస్త్ర విచారమున స్వపక్షమును స్థాపించుటయు, పరపక్షమును నిరాకరించుటయు, యను రెండు సంగతులు నిరూపింపవలసియుండునట్టే ఇట్లు ఈ రెండును రెండు పాదములచే నిరూపింపఁబడినవి. మూఁడవ పాదమున మహాభూతసృష్టి మొదలగు శ్రుతులకు పరస్పర విరోధము పూర్వ భాగమునఁ బరిహరింపఁబడినది. ఉత్తర భాగముచే మాత్రము జీవవిషయక శ్రుతులకుఁ బరస్పర విరోధము పరిహరింపఁబడినది. నాల్గవ పాదమందయితే ఇంద్రియ విషయశ్రుతుల విరోధము పరిహరింపఁబడినది. మూఁడవ యధ్యాయములో సాధన నిరూపణము చేయఁబడినది. అందు మొదటి పాదమున జీవుఁడు పరలోకమునకుఁ బోవుటనుగూర్చి పరలోకమునుండి వచ్చుటను గూర్చి నిరూపణద్వారా వైరాగ్యము నిరూపింపఁబడినది. రెండవ పాదమునఁ

పూర్వ భాగముచే "త్వం" [నీవు] అను పదము యొక్క యర్థమును ఉత్తర భాగముచే "తత్" [అది] అను పదము యొక్క యర్థమును శోధింపఁబడినది. మూఁడవ పాదమున నిర్గుణబ్రహ్మమునందు అనేక శాఖలయందు చెప్పఁబడిన పునరుక్త పదముల యొక్క యుపసంహారము చేయఁబడినది. ప్రకరణగమనమున సగుణ నిర్గుణోపాసనలందు ఒక శాఖయందుఁ జెప్పఁబడిన గుణములు ఇంకొక శాఖయందు సంక్రమించుటయు కొన్నిచోట్ల అవి సంక్రమింపకపోవుటయు నిరూపింపఁబడినది. నాల్గవ పాదమున నిర్గుణ బ్రహ్మవిద్యకు బాహ్య సాధనములైన యాశ్రమ ధర్మములను, అంతర సాధనములైన శమదమ నిదిధ్యాసాదులను నిరూపింపఁబడినది. నాల్గవ యధ్యాయమున సగుణ నిర్గుణోపాసనలందుఁ గల ఫల ప్రతిపత్తి నిర్ణయింపఁబడినది. అందు మొదటి పాదమున శ్రవణాదులను మాటిమాటికి ఆవర్తించుటచే నిర్గుణ బ్రహ్మమును సాక్షాత్కరించుకొని, జీవుఁడు పాప పుణ్యములు అంటుకొనక పోవుటయు జీవన్ముక్తి యగుటయు చెప్పఁబడినది. రెండవ పాదమున చనిపోవు జీవుఁడెట్లు శరీరమునుండి వెడలునో నిరూపింపఁబడినది. మూఁడవ పాదమునఁ జనిపోయిన సగుణ బ్రహ్మవేత్తకు ఉత్తర మార్గము గల్గునని చెప్పఁబడినది. నాల్గవ పాదమున పూర్వభాగముచే నిర్గుణ బ్రహ్మవేత్తకు విదేహకైవల్యము గల్గుననియు ఉత్తర భాగముచే సగుణ బ్రహ్మవేత్తకు బ్రహ్మలోక స్థితి గల్గుననియుఁ జెప్పఁబడినది. ఇది సర్వశాస్త్రములకు శిరోభూషణమైనదని [illegible] మిగిలిన శాస్త్రములన్నియు దీని శేషము (అంగము) [illegible] [illegible]

18

స్మృతులు—ధర్మ శాస్త్రములు

శ్రుతులలోని విషయము స్మరింపఁబడెను గాన స్మృతు లనఁబడెను. అది మనువు, యాజ్ఞవల్క్యుఁడు, విష్ణువు, యముఁడు, అంగీరసుఁడు, వసిష్ఠుఁడు, దక్షుఁడు, సంవర్తుఁడు, శాతాతపుఁడు, పరాశరుఁడు, గౌతముఁడు, శంఖ లిఖితులు, హారీతుఁడు, ఆపస్తంబుఁడు, ఉశనసుఁడు, వ్యాసుఁడు, బృహస్పతి, దేవలుఁడు, నారదుఁడు, పైఠీనసి మొదలగువారిచే వర్ణాశ్రమ ధర్మ విశేషములు వివరించి ప్రతిపాదింపఁబడినవి ధర్మశాస్త్రములు. ఇట్లే వ్యాసునిచే వ్రాయఁబడిన మహాభారతమును, వాల్మీకిచే వ్రాయఁబడిన రామాయణమును ధర్మశాస్త్రమందే యంతర్భవించును. అవి యితిహాసములుగా మాత్రము ప్రసిద్ధమై యున్నవి. సాంఖ్యాదులు ధర్మశాస్త్రమందు అంతర్భవించినను ఇందు వ్యాకద్ధముచేతనే నిర్దేశంముటవలన వేఱుగనే వానిసంగతి చెప్పఁదగినది.

ఉపవేదములు—ఆయుర్వేదము

మఱి నాలుగువేదములకుఁ గ్రమముగ నాలుగు ఉపవేదములు గలవు. అందు ఆయుర్వేదమునకు 1. సూత్రస్థానము. 2. శరీరస్థానము 3. ఇంద్రియస్థానము 4. చికిత్సాస్థానము. 5.నిదానస్థానము 6 .విమానస్థానము 7. వికల్పస్థానము 8. సిద్ధిస్థానము అని ఎనిమిది స్థానములు గలవు. బ్రహ్మ, ప్రజాపతి, అశ్వినులు, ధన్వంతరి, ఇంద్రుఁడు. భరద్వాజుఁడు. అగ్నివేశ్యుఁడు మొదలగు వారిచే ఉపదేశింపఁబడిన యీ యాయుర్వేదము చరకునిచే సంక్షేపింపఁబడినది. అందె సుశ్రుతునిచే అయిదు స్థానములు గల మఱియొక స్థానము చేయఁబడినది. ఇట్లే వాగ్భటుఁడు మొదలగు వారిచే

అనేక విధములుగాఁ జేయఁబడినది. కనుక అందులో శాస్త్రభేదము లేదు. ఆయుర్వేదమందె సుశ్రుతుఁడు వాజీకరణాత్మకమైన కామ శాస్త్రముఁగూడ చెప్పుటచే ఆయుర్వేదమునందె అంతర్భవించును. అందు వాత్స్యాయనుఁడు అయిదు అధ్యాయములు గల కామ శాస్త్రమును రచించెను. విషయ విభాగము శాస్త్రముచేఁ జెప్పఁబడిన మార్గముతోఁ గూడినదై యను. దుఃఖమందె అది పర్యవసించుటవలన దానికిని విషయ వైరాగ్యమె ప్రయోజనము. రోగములను, రోగ సాధనములను, రోగ నివారణమును రోగ నివారణ సాధనములను దెలిసికొనుటయె చికిత్సా శాస్త్రమునకుఁ బ్రయోజనము.

ధనుర్వేదము

ఇట్టి ధనుర్వేదమును నాలుగు పాదములతోఁ గూడియున్నది. అది విశ్వామిత్రునిచే రచింపఁబడినది. అందు మొదటిది దీక్షాపాదము, రెండవది సంగ్రహపాదము, మూడవది సిద్ధపాదము, నాల్గవది ప్రయోగపాదము. అందు మొదటి పాదమున ధనుస్సు లక్షణమును ఆ శాస్త్రమునకధికారిని గూర్చిన నిరూపణము చేయఁబడినది. అందు ధనుశ్శబ్దము చాపమందు రూఢమైనను ధనుస్సు వంటి యాయుధమందుఁ బ్రవర్తించును. ఆ యాయుధము 1) ముక్తము, 2) అముక్తము, 3) ముక్తాముక్తము, 4) యంత్రముక్తము అని నాలుగు విధములు. చక్రములు మొదలగునవి ముక్తములు. కత్తి మొదలగునవి అముక్తములు. శల్యములు దానిలో అవాంతరభేద సహితములు మొదలగునవి ముక్తాముక్తములు. బాణము మొదలగునవి యంత్రముక్తములు. అందు ముక్తము అస్త్ర మనఁబడును. అముక్తము శస్త్ర మనఁబడును. అదియు బ్రాహ్మము, వైష్ణవము, పాశుపతము, ప్రాజాపత్యము,

౨౦

అగ్న్యస్త్రములు మొదలగు వేదములతో అనేకవిధమైన యంత్రవి-
ద్యలు మంత్రములతో గూడ సమన్వితములై నాలుగు విధములై ధను-
ర్వేదాయుధములందు ప్రసిద్ధులగు యోధులు అధికారులు. వారును
వారి యుద్ధసాధనములను 1) పదాతులు, 2) రథారూఢులు,
3) గజారూఢులు, 4) తురగారూఢులు అను నాలుగు విధములగ
చెప్పబడును. దీక్షాభిషేక, శకునములగల కర్తవ్యములు మొదటి
పాదమున నిరూపింపబడినది. శస్త్ర విశేషముల యొక్కయు
ఆచార్యశిష్యుల యొక్కయు లక్షణములు తత్సంగ్రహ పద్ధతియు రెం-
డవ పాదమున వివరింపబడినది. గురు సంప్రదాయ సిద్ధములగు
శస్త్ర విశేషములను మాటి మాటికి అభ్యసించి నేర్చుకొనుటయు,
మంత్ర దేవతాసిద్ధి కరణమును మూడవ పాదమున నిరూపింప-
బడినది. దేవతా పూజనేతను, అభ్యాసముచేతను సిద్ధించిన యస్త్ర
విశేషములను ప్రయోగించుటను గూర్చి నాల్గవ పాదమున నిరూ-
పింపబడినది. క్షత్రియులకు యుద్ధము స్వధర్మాచరణము, దుష్ట-
జన దమనములును, దొంగలనుండి ప్రజలను రక్షించుటయు
ధనుర్వేదమునకు ప్రయోజనము. బ్రహ్మ, ప్రజాపతి మొదలగు
వారి క్రమమున వచ్చిన ధనుర్వేదము విశ్వామిత్రునిచే రచింప-
బడినది.

గాంధర్వ వేదము—నాట్య సంగీతము

అట్టి గాంధర్వవేదము భగవంతుడైన భరతునిచే రచింప-
బడినది. అది గీతములు, వాద్యములు, నృత్యములు మొదలగు
భేదములతో ప్రసిద్ధమై యున్నది. దేవతలను ఆరాధించుటయు,
నిర్వికల్ప సమాధి మొదలగునవి సిద్ధించుటయును గాంధర్వ
వేదమునకు ప్రయోజనము.

అరువది నాల్గు కళలు

ఈ అరువది నాల్గు కళలు వాత్స్యాయనుని కామసూత్రములందు చెప్పబడినవి. 1) గీతము, 2) వాద్యము, 3) నృత్యము, 4) నాట్యము, 5) ఆలేఖ్యము—చిత్రకళ, 6) విశేషకచ్ఛేద్యము—తిలకమ పత్రరంగావళి రచన, 7) తండుల కుసుమబలివికారములు — ముగ్గులు, 8) పుష్పాస్తరణము — పూలతో శయ్యాద్యలంకరణము, 9) దశన వసనాంగరాగము — దంత వస్త్రములకు రంగువేయుట, 10) మణి భూమికా కర్మ—మణులతో భూమి రచన, 11) శయన రచనము మంచము అలంకరణ, 12) ఉదకవాద్యము—జల తరంగిణి, 13) ఉదక ఘాతము—చిమ్మ గొట్టములతో పిచికారీలు మొదలగునవి కొట్టుట, 14) చిత్రయోగ ఔషధ్యాదుల విచిత్ర ప్రయోగము, 15) మాలాగ్రథన కల్పము చిత్రవిచిత్ర పుష్పమాలా రచన 16) శేఖరాపీడయోజనము శిరోభూషణ రచన, 17) నేపథ్య యోగము — అలంకరించు విధానము, 18) కర్ణపత్ర భంగములు: గుబ్బలతో కర్ణ భూషణ రచన, 19) గంధయుక్తి — సుగంధములు చేయుట, 20) భూషణ యోజనము, నగలు ధరించు పద్ధతి; 21) ఇంద్రజాలము ప్రేక్షకుల భ్రమ కల్పన, 22) కౌచుమార యోగము—సౌందర్యాభివృద్ధి యోగములు, 23) హస్తలాఘవము, 24) చిత్రశాకాపూప భక్ష్య వికార క్రియలు, పిండివంటలు మొదలగునవి. 25. పానక రసరాగాసవ యోజనము, 26 సూచీవాయకర్మ, కుట్టుపని మొదలగునవి, 27. సూత్ర క్రీడ, దారము ముక్కలతో బొమ్మలు చేయుట, 28 వీణాడమరుక వాద్యములు, 29 ప్రహేళిక ప్రతిమాలికలు పొడుపు కథలు, 30. దుర్వాచక యోగములు పలుకరాని శ్లోకరచన, 31 పుస్తక వాచనము అర్థయుక్తముగ చదువుట. 32. నాటకాఖ్యాయికా దర్శనము, 33 కావ్యసమస్యా పూరణము, 34 పట్టికా వేత్రబాణ

వికల్పములు ప్రేము కుర్చీలు మొదలగునవి. 35 తక్షకర్మలు శిలావస్తే కత్తి బొమ్మలు చేయుట, 36 తక్షణము = వడ్రంగము, 37 వాస్తు విద్య, 38 రూప్యరత్న పరీక్ష, 39 ధాతువాదము ధాతువు లన్నిటి తెలియుట, 40 మణిరాగ జ్ఞానము=మణినిధి జ్ఞానము, 41 ఆకర జ్ఞానము, 42 వృక్షాయుర్వేద యోగములు, 43 మేష కుక్కుటలావక పక్షి యుద్ధవిధి, 44 శుకశారికా ప్రలాపనము (మాట లాడించుట), 45 ఉత్సాదనము ఒడలుపట్టుట, 46 కేశమార్జన కౌశలము, 47 అక్షర ముష్టికాకథనము అక్షరంగోపన చిత్రకవిత, 48 మ్లేచ్ఛితక వికల్పములు=సాధుశబ్దములను అసాధులుగా పైకి తోపించుట, 49 దేశభాషల జ్ఞానము, 50 పుష్పశకటిక=పుష్పములతో రథాది రచన నిమిత్త జ్ఞానము, 51 యంత్రమాతృక=యంత్ర నిర్మాణకళల, 52 ధారణమాతృక=ఏకసంథాదులు, 53 అసంపాఠ్య సంపాఠ్యము=చదువరానిది చదువుట, మానసీ=చిత్తావధానప్రక్రియ కావ్యక్రియా వికల్పములు, 54 ఛలితక యోగములు, 55 అభిధానకోశ ఛందోజ్ఞానము, 56 క్రియా వికల్పములు = కావ్యాలంకార శాస్త్ర జ్ఞానము, 57 ఛలితవికల్పములు వరవ్యామోహ కారులు, 58 వస్త్ర గోపనము=వస్త్రమాయలు, 59 ద్యూతవిశేషము, 60 ఆకర్షక్రీడ=ద్యూతక్రీడ, 61 బాలక్రీడనకములు, 62 వైనాయకి=విద్యాజ్ఞానము పరస్పర వినయశాస్త్రము, 63 వైజయిక విద్యాజ్ఞానము విజయ సాధన జ్ఞానము, 64 వైతాళికీ విద్యాజ్ఞానము అని అరువది నాల్గు కళలు. ఇవి యర్థశాస్త్రములోనివి.

ఇట్లు అర్థశాస్త్రములో నీతిశాస్త్రము, అశ్వశాస్త్రము, శిల్ప శాస్త్రము, సూపకార శాస్త్రములు గూడ చేరినవి. అది యంతయు

అనేక మునులచే రచింపఁబడినది. దీనికంతయు లౌకి కాలౌకిక తత్త్వప్రయోజన భేదమున్నదని తెలియవలయు.

అట్లు పదునెనిమిది విద్యలును త్రయి (వేదత్రయి) శబ్దము చేతనె చెప్పఁబడినవి. అట్లు గానిచో వ్యాఘాతదోషము ప్రసక్తమగును.

అట్లే సాంఖ్య శాస్త్రమును భగవంతుఁడగు కపిలునిచే రచింపఁబడినది. "అథ త్రివిధదుఃఖాత్యంత నివృత్తి రత్యంత పురుషార్థః" (మఱి ఆధి భౌతికములు ఆధి దైవికములు ఆధ్యాత్మికములు అను మూఁడు విధములైన దుఃఖములు పూర్తిగా నివర్తించుటయె ముఖ్య పురుషార్థము) అను సూత్రము మొదలుకొని ఆఱు అధ్యాయములు గలది. అందు మొదటి యధ్యాయమున విషయములు రెండవ యధ్యాయమునఁ ప్రధాన కార్యములును మూఁడవ యధ్యాయమున విషయములనుండి వైరాగ్యమును నాలుగవ యధ్యాయమున విరక్తులైన పింగళా కురరాదుల యాఖ్యాయికలును యయిదవ యధ్యాయమున పరపక్షనిర్ణయమును సర్వార్థ సంక్షేపమును నిరూపింపఁబడినవి. ప్రకృతి పురుష వివేకజ్ఞానము సాంఖ్య శాస్త్రమునకు ప్రయోజనము.

అట్లే భగవంతుఁడైన పతంజలిచే యోగశాస్త్రము రచింపఁబడును. "అథయోగానుశాసనం" అంత యోగానుశాసనము చెప్పఁబడును. అను సూత్రము మొదలుకొని నాలుగు అధ్యాయములు గలది. అందు మొదటి పాదమున చిత్తవృత్తి నిరోధరూపమైన సమాధియు, అభ్యాస వైరాగ్యము, తత్సాధనమును, రెండవ పాదమున విక్షిప్త చిత్తునికిఁ గూడ సమాధి సిద్ధించుటకు యమ, నియ,

సన, ప్రాణాయామ, ప్రత్యాహార, ధారణా, ధ్యాన, సమాధులను అష్టాంగములను, మూడవ పాదమున యోగ విభూతులు, నాలుగవ పాదమున మోక్షమును నిరూపింపబడినవి. దానికి అన్య [illegible] ప్రత్యేకముగా [illegible] [illegible] ప్రయోజనము:

“ అథాతః పాశుపతం యోగ విధిం వ్యాఖ్యాస్యామః ” అంత [illegible] ([illegible]) [illegible] [illegible]. అందు అయిదు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] యోగము. [illegible] [illegible] [illegible] ప్రయోజనము: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] పాంచరాత్రమను పేరుగల వైష్ణవము [illegible] ప్రతిపాదింపబడినది. అందు వాసుదేవుడు, సంకర్షణుడు, ప్రద్యుమ్నుడు అనిరుద్ధుడు అను నాలుగు పదార్థములు నిరూపింపబడినవి. భగవంతుడైన వాసుదేవుడె అన్నిటికి కారణమైన పరమేశ్వరుడు [illegible] సంకర్షణుడను పేరుగల జీవుడును [illegible] ప్రద్యుమ్నుడను పేరుగల మనస్సును; దానినుండి అనిరుద్ధుడను పేరుగల అహంకారమును పుట్టును. ఇవి యన్నియు భగవంతుడైన వాసుదేవుని యంశములు. ఇవి యన్నియును వాసుదేవునికంటె భిన్నములు గావని భగవంతుడగు వాసుదేవుని

మనోవాక్కాయ కర్మలచే నారాధించి జీవుఁడు కృతకృత్యుఁడగును అనునవి మొదలగునవి అందు నిరూపింపఁబడినవి.

ఇట్లు ప్రస్థానభేదము నిరూపింపఁబడినది. అన్నింటికిని సంక్షేపముగా (జీవుని) ప్రస్థానభేదము మూఁడు విధములు. ఆరంభవాదము మొదటిది. పరిణామవాదము రెండవది. వివర్తవాదము మూఁడవది. భూమి, జల, తేజో వాయువుల నాలుగు విధములైన పరమాణువులు ద్వ్యణుకము మొదలుకొని బ్రహ్మాండమువఱకు జగత్తును ఆరంభింపఁజేయుచున్నవి. అసద్రూపమైన కార్యమె కారక (జేయింపు వానియొక్క) వ్యాపారమువల్ల పుట్టుచున్నదను మొదటివాదము తార్కికుల మతము. మీమాంసకులు చెప్పినట్టి సత్త్వరజస్తమో గుణాత్మకమైన ప్రధానమె మహత్తు, అహంకారము మొదలగువాని క్రమమున జగద్రూపముగా మాఱుచున్నది. ఇదివఱకె సూక్ష్మరూపముగ నున్నను సత్తైన కార్యమె కారక వ్యాపారముచే అభివ్యక్తమగుచున్నదనునది రెండవపక్షము. అది సాంఖ్యయోగ పాతంజల పాశుపతుల మతము. బ్రహ్మయొక్క పరిణామమె జగత్తు అని వైష్ణవుల మతము. స్వప్రకాశమై పరమానంద స్వరూపమై యద్వితీయమైయుండు బ్రహ్మమె స్వమాయ ల్ల మిథ్యగనె జగద్రూపముగ కల్పింపఁబడుచున్నదను మూడవది హ్మవాదుల మతము.

సర్వప్రస్థానములను రచించిన మునులు వివర్తవాదమునందె పసించుటచే అద్వితీయమైన పరమేశ్వరుని ప్రతిపాదించుట ందె వారి యాశయమని తెలియుచున్నది. ఆ మునులందఱు జ్ఞులగుటచే వారు భ్రాంతి పడినవారు గాదు. బాహ్య విష

యమములందు తన త్రిశూల తోరణ ప్రాపైగా [illegible] అందు ప్రవేశము చేయవలెనను గాన [illegible] ఒక్కటే. ఆ ముముక్షువే అనేక విధములైన మార్గములు ప్రదర్శింపబడినవి. అందు వారి యాశయములు తెలియక వేదవిరుద్ధమైన విషయములందును వారికి తాత్పర్యములు గలవని యూహించుకొని వారి మతములు స్వీకరించుచున్నారు [illegible] మార్గములు [illegible]. [illegible] మార్గములందు ప్రవేశము గలుగదు. తదనంతరము [illegible] వారు [illegible] మార్గమును ఆశ్రయించువారే [illegible] గాన వారి వివర్తయజ్ఞానములో గూఢ పరమేశ్వర ప్రాప్తి కలుగజాలదు.

[illegible] అనవద్యమైనది.